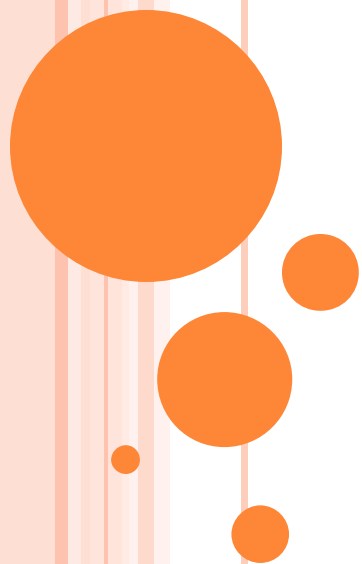

ШАХС ВА ШАХСИЯТ

Психология фанида инсон тушунчасини очиб берувчи бир неча тушунчалар, яъни – субъект, индивид, шахс тушунчаларини билади. Шахснинг психологик характеристикаси ўз ички структурасига эга бўлиб, индивидуал-психологик ва ижтимоий психологик хусусиятлардан иборатлигини тушунади

Сиёсий
муносабатлар

Мафкуравий
муносабатлар

**Шахснинг
шаклланиши**

Шахс аъзо
бўлган
гуруҳдаги
инсонлар
муносабати

Шахс –
маълум бир
мамлакат,
жамият ва
гурух
(ижтимоий,
этник, диний,
сиёсий ва
бошқа
гурухлар)
аъзоси бўлиб,
атрофдаги
олам ва
ижтимоий
борлиққа ўз
муносабатини
билдирадиган,
махсус фаолият
тури билан
шуғулланадига
н ҳамда
индивидуал ва
ижтимоий-
психологик

ШАХС ҲАҚИДАГИ НАЗАРИЯЛАР

ШАХС ҲАҚИДАГИ АНЪАНАВИЙ НАЗАРИЯЛАР ИЧИДА ФРЕЙДИЗМ ЕТАКЧИ ЎРИН ЭГАЛЛАЙДИ. БУ НАЗАРИЯГА АВСТРИЯЛИК ОЛИМ З. ФРЕЙД АСОС СОЛГАН. **ФРЕЙДИЗМ** ШАХС РИВОЖЛАНИШИ ВА СТРУКТУРАСИНИ ОНГИМИЗ УЧУН ИРРАЦИОНАЛ ВА АНТОГОНИСТИК БЎЛГАН ПСИХИК ДАЛИЛЛАР БИЛАН ТУШУНТИРАДИ ВА ШУ АСОСИДА ПСИХОТЕРАПИЯ ТЕХНИКАСИНИ ҚЎЛЛАЙДИ.

ЯНА БИР АСОСИЙ НАЗАРИЯЛАРДАН БИРИ **ЮНГ** НАЗАРИЯСИДИР. ЮНГНИНГ ПСИХОЛОГИК ҚАРАШЛАРИ ИНСОН ПСИХИКАСИДА “ОНГЛИ” ВА “ОНГСИЗ” НИ АЖРАТИШГА ЙЎНАЛТИРИЛГАН ЭДИ. УНИНГ ФИКРИЧА ОНГСИЗ ҲУЛҚ-АТВОРНИ БЕЛГИЛАШДА ЕТАКЧИ РОЛ ЎЙНАЙДИ. ОЛИМНИНГ ФИКРИЧА ОНГСИЗ ИККИ ШАКЛДА МАВЖУД:

А) ИНДИВИДУАЛ (ШАХСИЙ)

Б) ЖАМОАВИЙ – ОЛДИНГИ АВЛОДЛАР ТАЖРИБАЛАРИ СИНГДИРИЛГАН ПСИХИК ФОНД. БУ ФОНДНИНГ МАЗМУНИНИ ИНСТИНКТЛАР, ҚИЗИҚИШЛАР, АРХЕТИПЛАР ТАШКИЛ ЭТАДИ.

ШАХС ҲАҚИДАГИ ЯНГИ

НАЗАРИЯЛАР

- Карл Роджерс (1902-1987) гуманистик психология сардорларидан бири бўлиб, шахснинг фундаментал компоненти сифатида ўз ҳаётий концепцияси ётади деб ҳисоблайди. У “**Мен Концепция**”нинг асосий ҳолатларини таклиф этган. “Мен-концепцияси” ва идеал “Мен” ўртасидаги қаршилик инсонни шахсий ўсишига олиб келади. К. Роджерс “Мен-концепцияси”ни ривожлантирувчи психологик механизмларини ишлаб чиққан.
- Янги назариялар ичида Мэрфи таклиф этган “**Инсон уч табиатининг биоижтимоий назарияси**” ҳам катта аҳамиятга эга. Мэрфининг фикрича бу табиатлар қуйидагиларни ўз ичига қамраб олади:
- **Биринчи табиат** – инсон ақлли ва энг муҳим ҳисобланган ижтимоий инстинктга биологик мавжудотдир.
- **Иккинчи табиат** - инсоннинг дунёни идрок қилиш усули маданият билан чекланади.
- **Учинчи табиат** – инсон доим индивидуал ижод қилишга интилади.

ШАХС ҲАҚИДАГИ ЭНГ ЯНГИ НАЗАРИЯЛАР

- **Эрик Берн** (1902-1970) трансакт таҳлилнинг асосларини ишлаб чиқиб, уни шахс сифатларини такомиллаштиришда назарий ва амалий асос деб таклиф этган.
- **Эрик Фромм** (1900-1980) гуманистик ва радикал-гуманистик психоанализга асос солган.
- **Сирс** назарияга кўра психологик таҳлилнинг дастлабки бирлиги – диад тизимдир. Бу тизим бир ёки икки кишининг мужассамлашган ҳаракатларини ёритади; шахс фақат диад вазиятларда шаклланади; шахс хусусиятлари “диад вазиятларда ўлчаниши мумкин”; ҳар бир индивид ҳаракатлари бошқа инсон ҳуқуқ-атвorigа йўналтирилган бўлиб, уларга боғлиқ бўлади.
- **Карл Леонгард** “Шахсий акцентуациялар назарияси”ни илгари сурган. У шахс психологиясида манфаатлар йўналганлиги доирасини (эгоизм, альтруизм, манманлик) ва ҳиссий-иродавий доирани (эмоцияларнинг кечиш жараёни, уларнинг пайдо бўлиш тезлиги) ажратган
- **Джордж Александер Келли** «Шахсий конструктлар психологияси»ни яратган. Ушбу концепцияга кўра психик жараёнларнинг ташкил этилиши шахс томонидан келажақдаги воқеаларни кўра билиши (“конструкциялаши”)га боғлиқ. Келлининг фикрича ҳар бир инсон тадқиқотчидир.

ШАХС ИЖТИМОЙЛАШУВИ ЖАРАЁНИ

Инсон туғилиши билан бошқа инсонлар билан ижтимоий ҳамкорликка киришади. Мулоқот қилишнинг биринчи тажрибасини хали гапирмасдан туриб ўзлаштиради. Бошқа инсонлар билан ўзаро муносабатларга киришиб, маълум бир ижтимоий тажрибани орттиради ва бу тажриба унинг субъектив ажралмас қисмига айланади.

Шахс ижтимоийлашуви – икки томонлама хусусиятга эга. Бир томондан индивид ўзи яшаётган жамиятнинг ижтимоий тажрибасини сингдиради, иккинчи томондан эса ўзи ўзлаштирган ижтимоий алоқа ва муносабатлар тизимини фаол равишда қайта тиклайди ва ривожлантиради.

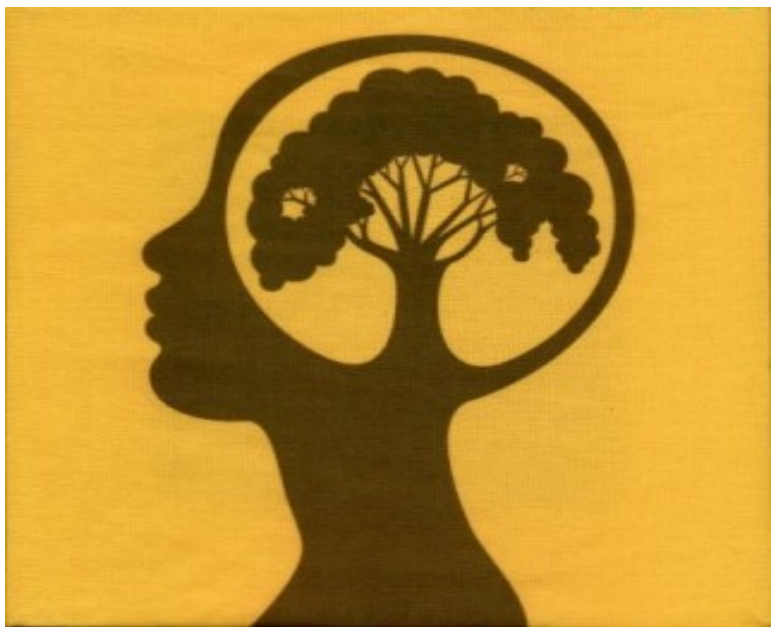

Ижтимоий тажриба
қуйидаги иккита асосий
нарсани ўз ичига олади

ижтимоий муҳитнинг
нормалари, қоидалари,
қадриятлари,
муносабатлари ва
бошқаларни

меҳнат, ишлаб чиқариш
ва фаолиятнинг бошқа
турларидаги
маданиятини.

**ШАХС РИВОЖЛАНИШИНИ
ИЖТИМОЙ ТАЖРИБАНИ
ОРТТИРИШ ЖАРАЁНИ СИФАТИДА
ҚУРИБ ЧИҚИШ МУМКИН. БУ ИККИ
БОСҚИЧДАН ИБОРАТ БЎЛГАН
ЖАРАЁН.**

**Биринчи босқичда
инсоннинг асосий ижтимоий
ва психологик қадриятлари
шаклланади: меҳнат,
ахлоқий, эстетик, сиёсий,
ҳуқуқий, экологик, оилавий
ва бошқ. Бу босқич шахснинг
умумий ижтимоийлашуви
жараёнидир.**

**Иккинчи босқич шахс
томонидан у ёки бу касб ёки
мутахассисликни эгаллаш
билан боғлиқ. Бу шахснинг
касбий ижтимоийлашуви
жараёнидир.**

**ҲАР ИККАЛА БОСҚИЧ ҲАМ ЎЗARO
БОғЛИК БЎЛИК БИР БИРИНИ**

ШАХС ИЖТИМОЙЛАШУВИ АТРОФДАГИ МУҲИТ ВА ИЖТИМОЙ МУНОСАБАТЛАРГА **МОСЛАШУВ** ЖАРАЁНИДА АМАЛГА ОШИРИЛАДИ.

МОСЛАШУВНИНГ ИККИ ТУРИНИ АЖРАТИШИМИЗ МУМКИН: **БИОФИЗИОЛОГИК** ВА **ПСИХОЛОГИК**.

ШАХСНИНГ БИОФИЗИОЛОГИК МОСЛАШУВИ ДЕГАНДА ОРГАНИЗМНИНГ АТРОФ МУҲИТДАГИ ТУРҒУН ВА ЎЗГАРУВЧАН ШАРОИТЛАРИГА (ХАРОРАТ, АТМОСФЕР БОСИМ, НАМЛИК, ВА БОШҚА ТАШҚИ ЖИСМОНИЙ ШАРОИТ ВА ТАЪСИРЛАРГА) ҲАМДА ИНСОННИНГ ЎЗИДА ПАЙДО БЎЛГАН ЎЗГАРИШЛАРИГА МОСЛАШУВИ ТУШУНИЛАДИ. **ПСИХОЛОГИК МОСЛАШУВ** ЭСА МАЪЛУМ БИР ИЖТИМОЙ РОЛЛАРНИ БАЖАРИШ МАҚСАДИДА ШАХС ИЧКИ ДУНЁСИНИНГ АТРОФ-МУҲИТДАГИ ИЖТИМОЙ ВА ИЖТИМОЙ-ПСИХОЛОГИК ТАЛАБЛАРИГА, ИНСОНЛАР ИЖТИМОЙ ҲАЁТИНИНГ ШАРОИТЛАРИ ВА МАЗМУНИГА ЯҚИНЛАШИШИДИР. ПСИХОЛОГИК МОСЛАШУВ ШАХС ИЧКИ ВА ТАШҚИ ҲАЁТ ВА ФАОЛИЯТИНИ УЙҒУНЛАШТИРАДИ, ТАБИАТ ВА ИЖТИМОЙ МУҲИТНИНГ РАНГ-БАРАНГЛИГИНИ ЎЗЛАШТИРИШГА ИМКОНИЯТ ЯРАТАДИ.

**Психология нуқтаи назаридан шахс ижтимоийлашуви
икки доирада амалга оширилади:**

**- БИРЛАМЧИ УНИНГ
ҲАЁТИ ДОИРАСИДА
ҲАМДА КАСБИЙ, ЎҚУВ-
БИЛИШ ВА БОШҚА
АЛОҚА ВА
МУНОСАБАТЛАР
ДОИРАСИДА**

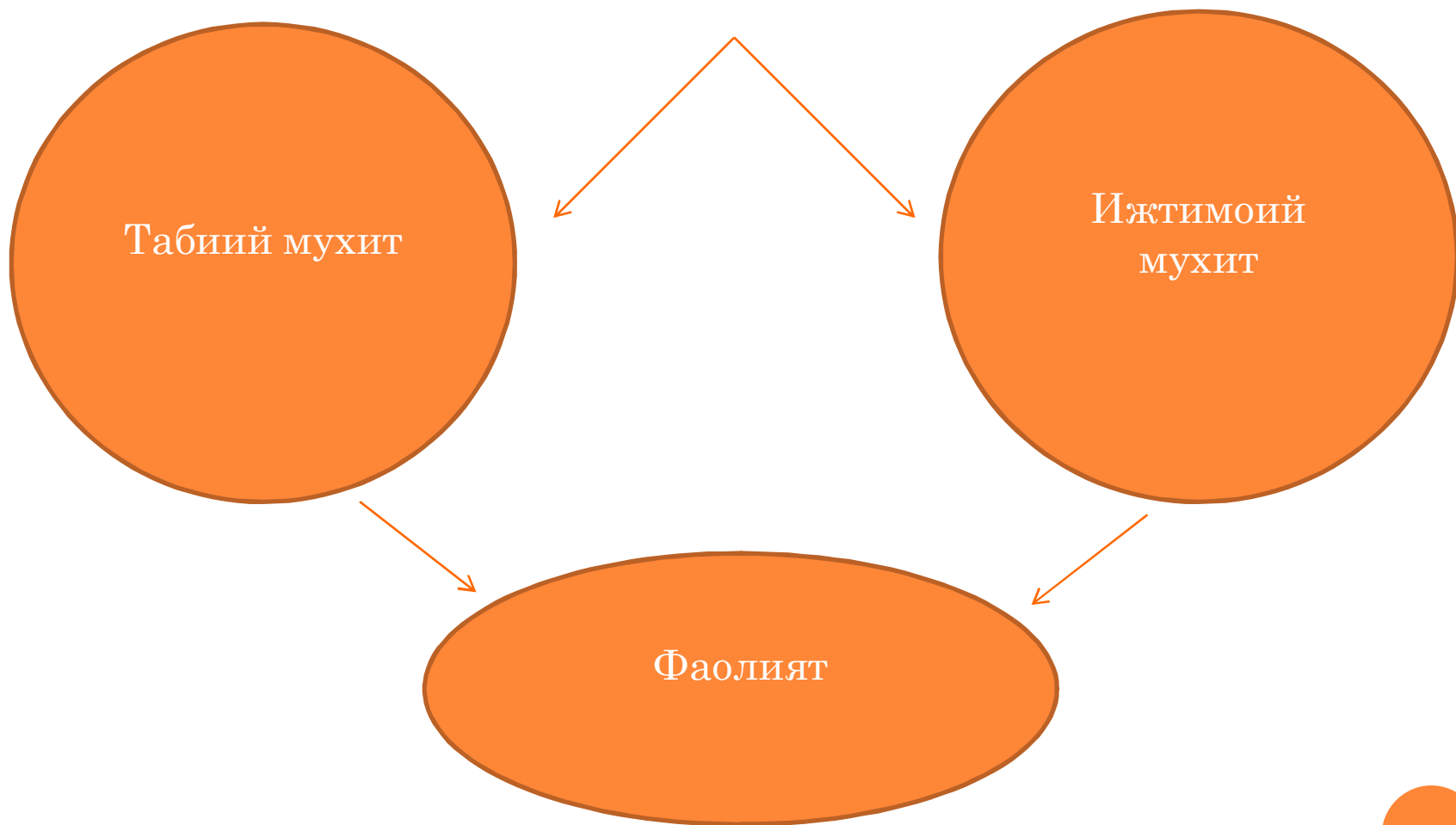

**- Иккиламчи
ижтимоийлашув
характери меҳнат ва
унга яраша
олинадиган билимга
боғлиқ**

ШАХСНИНГ ПСИХОЛОГИК СТРУКТУРАСИ

ШАКЛЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ

ШАХС

Индивидуал-
психологик томони

Дунёқараши

Ижтимоий –
психологик томони

Психик
жараёнлар

Психик
хусусиятлар

Психик ҳолатлар

Психик
тузилмалар

Аҳлоқи

Дунёқараши

Маънавияти

Бошқа инсонларга
муносабати

Ижтимоий роллар

Ижтимоий
позиция

Ижтимоий
установкалар

ЭЪТИБОРИНГИЗ УЧУН
РАХМАТ